



# Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

(EFAD)

*Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty*

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>



**Tür:** Araştırma Makalesi

**Gönderim Tarihi:** 26 Haziran 2019

**Kabul Tarihi:** 20 Kasım 2019

**Atf Künyesi:** Oğur, Ö., Aslan, H. (2019). “Karaman’ın Akcaalan/Philadelphia Köyü ve Tarihi”.  
*Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 143-161.

## KARAMAN’IN AKCAALAN/PHILADELPHIA KÖYÜ VE TARİHİ

Özcan OĞUR\*

Hüseyin ASLAN\*\*

### Öz

Bu çalışmanın konusu, Karaman’ın yaklaşık 70 km uzağında bulunan ve Karaman il merkezine bağlı olan Akcaalan köyü ve tarihidir. Hz. İsa zamanına kadar giden köyün tarihi eldeki kaynaklar ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Özellikle antik dönemden kaldığı tahmin edilen ve bölge halkı tarafından hâlâ kullanılan bazı yer isimleri, köyün antik tarihi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Nitekim köy yakınında bulunan ve antik dönemden kaldığı tahmin edilen “kandevir” bölgesi, Rum Kayserlerinden Herkül ile Acem kumandanlarından Şehrizar’ın uzun süre devam eden savaşlarından dolayı bu isimle anılmıştır. Hz. İsa’nın havarilerinden Paul ve Barnabas’ın Konya-Karaman civarındaki bu yerleşim yerlerine sığınarak kurtuldukları bilinmektedir. Paul ve Barnabas, Konya/Sille, Karaman/Philadelphia’da kaldıkları süre içerisinde Lykaonia halkına Hristiyanlığı Grek lisaniyla anlattıkları bilinmektedir. Bölgeye verilen “Philadelphia” isminin de bu dönemden kaldığı tahmin edilmektedir. Köyün özellikle yakın tarihi açısından Karamanoğulları zamanından kalan kitabe ayrı bir önem arz etmektedir. Kitabede, Akcaalan köyünün Karaman Bey ile oğulları Mehmet ve Mahmut beylerin Balkusan köyünde bulunan türbelerinin vakfı olduğu belirtilmiştir. Osmanlılar zamanında yapılan arazi ve nüfus tahrirlerinde ise Akcaalan köyü hakkında çok daha detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Söz konusu bu belgeler vasıtasıyla köyün zaman içinde geçirdiği demografik ve sosyo-ekonomik yapısı tahlil edilerek; XIX. yüzyılın ilk yarısında oluşturulmaya çalışılan yeni askeri düzen için Akcaalan köyünden toplanan asker sayısı ve niteliği hakkında bilgi verilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Karaman, Akcaalan Köyü, Philadelphia, Demografi,

### Karaman's Akcaalan/ Philadelphia Village And History

#### Abstract

The subject of this study is Akcaalan Village, which is located 70 km far from Karaman and connected to Karaman city center. The history of the village, which dates back to the time of Jesus, was tried to be revealed in the light of the available sources. Some of the names of the places, which are presumably from ancient times and still used by the local people, provide important information about the ancient history of the village. As a matter of fact, the “kandevir” region, which is located near the village and estimated to be from the ancient period, was named because of the long-lasting battles of Hercules from the Greek Kayseris and the Commander of Acem, Şehrizar. Again, it is known that Paul and Barnabas, one of Hz. Jesus apostles, took refuge in these settlements around Konya-Karaman. It is also known that during their stay in Konya / Sille, Karaman / Philadelphia, Paul and Barnabas told the Lycian people the Christianity in Greek language. It is estimated that the name of Philadelphia given to the region has remained since this period. Especially for the recent history of the village, the inscription

\* Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Tarih Bölümü, Kırıkkale/Türkiye, E-Posta: [ozcanogur06@gmail.com](mailto:ozcanogur06@gmail.com), Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3022-8076>.

\*\* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, E-Posta: [huseyinaslan042@gmail.com](mailto:huseyinaslan042@gmail.com), Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-7138-0643>.

from the time of Karamanogulları is of particular importance. It is stated in the inscription that Akcaalan village is the foundation of the tombs of Karaman Bey and his sons Mehmet and Mahmut Bey in Balkusan Village. More detailed information about the village of Akcaalan was obtained in the land and population disturbances made during the Ottomans. By means of these documents, the demographic and socio-economic structure of the village has been analyzed; XIX. For the new military order which was tried to be formed in the first half of the century, information has been given about the number and quality of soldiers gathered from Akcaalan village.

**Keywords:** Karaman, Akcaalan Village, Philadelphia, Demography

## Giriş

1155 rakımlı Akcaalan köyü, Karaman'ın merkeze bağlı köylerindedir.<sup>1</sup> Köyün kuzeyi Göksu nehri ve Dağkonak, güney ve Güneydoğusunda Kalaba ile Bayır, doğusunda Bostanözü ve Bucakkışla, Kuzeybatısında Yukarı Kızılca ve batısında Balcılar köyü yer almaktadır. Köyün adı yöresel arazi yapılanmasından ileri gelmektedir.<sup>2</sup> Köyün sırtını dayadığı tepelerin geniş ve düz olması, arazi renginin ak topraktan oluşması ve "bağdat" adı verilen düz arazilerin yer alması köye "Akcaalan" isminin verilmesinde etkili olmuştur.<sup>3</sup>

Dünyanın farklı yerlerinde Philadelphia ismiyle kurulan birden çok yerleşim yeri bulunmaktadır. Tespit edilen bu yerleşim yerlerinden üç tanesi Türkiye sınırları içerisinde yer alırken; bir tanesi de ABD sınırları içerisinde yer almaktadır. Türkiye'de Manisa-Alaşehir, Ermenek-Gökçeseki ve Karaman-Akcaalan tarihte Philadelphia olarak geçen yerlerdir. Manisa/Alaşehir antik dönemden beri Philadelphia olarak geçmekte ve Hz. İsa'nın havâriî Yuhanna'nın "Apocalypse" inde zikrettiği yedi kiliseden birine ev sahipliği yapmaktadır (Tavernier, 1980: 57). Philadelphia ismiyle kurulan bu şehirler aynı zamanda dinsel hoşgörünün hâkim olduğu yerler olarak bilinmektedir. Nitekim bu doğrultuda William Penn, 1682'nin sonlarında gittiği Pennsylvania'da Philadelphia isimli bir şehir kurarak farklı inanç ve ırktan olan insanların bir arada yaşayabileceği bir ortam oluşturmaya çalışmıştır(<https://www.u-s-history.com/pages/h2111>). Anadolu'da Hıristiyanlık inancının bir tezahürü olarak kurulan bu şehirlerin kuruluş tarihi Hz. İsa'nın ilk havarilerinden Paul ve Barnabas'a kadar gitmektedir. Nitekim Antiochia isyanında Hz. İsa'nın havarilerinden Paul ve Barnabas Konya-Karaman civarındaki bu yerleşim yerlerine sığınarak kurtulmuşlardır. Paul ve Barnabas Konya/Sille, Karaman/Philadelphia'da kaldıkları süre içerisinde Lykaonia halkına Hristiyanlığı Grek lisaniyla anlatmaya çalışmışlar ve zamanla bu bölgenin Hristiyanlığın merkezi haline gelmesini sağlamışlardır (Erdoğan, 2011: 278).<sup>4</sup>

Tarihte, Orta Anadolu ve Karaman bölgesi pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. M.Ö. 1200'lerde Trakya'dan Anadolu'ya gelen Friglerin Polatlı yakınındaki Gordion'u merkez yaparak tüm orta Anadolu'ya hâkim olmasıyla bu bölge yaklaşık 500 yıl Friglerin egemenliği altında kalmıştır. M.Ö. 1200'lerden daha eskilerde ise bu bölge Hititlerin egemenliği altında idi. Bölge sırasıyla Hitit, Frig, Kimmer, Pers, Büyük İskender'in egemenliğine girmiştir. M.Ö. 25 yılından itibaren Roma'nın Anadolu'da hâkimiyet sağladığı (Zoroğlu, 1984: 137-139) ve hâkim olduğu alanlarda "tema" olarak adlandırılan yönetim birimleri vasıtasıyla bölgeyi idare ettiği bilinmektedir. Roma'nın yıkılışından sonra bölge Bizans hâkimiyetine geçmiştir. M.S. VII. yüzyıl başlarında Anadolu'ya uzun süren Müslüman akınları yapılmış, yüzyılın ortalarında Muaviye orduları Konya, Karaman bölgesini ele geçirmişlerse de fazla duramamışlardır. Ancak VIII. yüzyılın ilk yarısında tekrar başlayan akınlar, Abbasiler döneminde de devam etmiştir. W. Ramsay, İslam akınlarından korunmak için Bizans'ın uç sınırlara ve yüksek tepeler üzerinde sağlam kaleler inşa ettiğini naklen belirtmektedir (Ramsay, 1960, s. 398). Bölge, Bizans'tan sonra 1098'de Selçuklularla Haçlıların muharebe alanına dönmüştür. Bu tarihten itibaren XIII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar bölge Ermenilerle Selçukluların mücadele alanı olmuştur (Osman Turan, 1969: 212; *Ali Sevim*, 1983: 28-31). 1221 yılında Selçuklu tahtına geçen ve bölgeyi hâkimiyetine alan Anadolu Selçuklu Sultanı Alâaddin Keykubad, Karaman-Mut-Silifke yolunu, Sertavul hanlarını ve şimdi yıkılmış olan Mut köprülerini yaptırmıştır. Sultan Alâaddin Keykubad'ın 1239'da ölmesi üzerine bölge Ermeni Krallığının hâkimiyetine geçmiş, ancak Karamanlılar bir süre sonra bölgeye hâkim olmuşlardır (Geçer, 2001: 4). 1468 yılına kadar Karamanoğulları'nın hâkimiyetinde kalan bölge, 1468 yılında Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlıların topraklarına katılmıştır. 1474 yılında ise Fatih Sultan Mehmet'in talimatıyla Karamanın İlk vakıf tahriri yapılmıştır (F. Nafiz Uzluk, 1958; M. Akif Erdoğan, 1992: 427; Şehabeddin Tekindağ, 1963: 61).

Konya'nın Osmanlılara geçmesi ve Karaman Eyaletinin oluşması ile Osmanlı Devleti tarafından muhtelif tarihlerde tımar ve vakıf tahrirleri yapılmıştır. 1476, 1483, 1500, 1518, 1524, 1584 tarihli tahrirler mevcuttur. Bu tahrirlerden bazıları yayınlanmış olup, bazıları ise araştırmacılar tarafından çalışılmıştır. Bu çalışmalarda Akcaalan köyü ile ilgili doğrudan ulaşılabilecek bilgi çok sınırlıdır. Ancak konunun ana çerçevesinin çizilmesi açısından önemlidir. (A. Aköz, 1995, s.69-70; F. Nafiz Uzluk, 1958; F. Coşkun, 1996; M. Akif Erdoğan, 1992: 427; Ayrıca Bkz., Ş. Tekindağ, 1963, V. Ertürk, 2007, s.64-68; D. Yörük, 2006: 177-202).

Arşiv araştırmasını esas alan çalışmalarda, Akcaalan köyü hakkında en fazla bilgi veren Alaaddin Aköz'ün, "XVI. Asrın İlk Yarısında Aladağ Kazası (1501-1540)" isimli makalesidir. Makalesinde TD. 40(H. 907 / 1501), TD. 63(H. 924/1518) ve TD. 415(H. 946/1540) tımar defterlerini kullanan Aköz, Akçalan köyü hakkında verdiği bilgi bir paragrafı geçmemektedir. XVI. yüzyılın ilk yarısında tutulan bu defterlerden, Akcaalan köyünde tımar sisteminin uygulandığı, reaya, sipahi, müselleman ve piyadegandan alınan vergi miktarının 4000 civarında olduğu anlaşılmaktadır. Şenol Çelik'in, ağırlıklı olarak arşiv malzemelerini kullandığı, Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı(1500-1584), isimli yayınlanmamış doktora tezinde Akcaalan köyü'nün sadece ismi geçmektedir. Doğan Koçer'in hazırladığı ve T.C. Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayınlanan(2007) H. 1256/M. 1840 tarihli Aladağ Kazası Temettü'ât Defterinde Akcaalan nüfusu ile ilgili kısa bilgiler bulunmaktadır. 1860'tan sonra yayınlanmaya başlayan Konya vilayet salnamelerinde de Akcaalan nüfusu hakkında özet bilgiler bulunmaktadır. Bunun dışında Karaman İlinin tarihini konu edinen ikinci el kaynaklarda da Akcaalan'dan bahsedilmektedir. Ancak bu eserler daha çok ansiklopedik tarzda genel bilgiler veren eserlerdir (Bkz. D. Ali Gülcan, 1989; Abdullah Uysal vd., 1992).

Dolayısıyla, Akcaalan köyünün tarihi gelişimini derli-toplu bir şekilde ele alan ve arşiv malzemelerine dayanan herhangi bir çalışmaya şu ana kadar ulaşılamamıştır. Erkan Uğur'un internet ortamında yayınladığı makalesi ise, yukarıda belirtildiği üzere, yapılan çalışmaların tedvini şeklindedir. Bu çalışmamız ise Karaman ili Akcaalan köyü özelinde, köyün tarihi, Türklerin Anadolu'ya gelmesi ile burayı yurt edinen Karamanoğlu Beyliği'nin buradaki faaliyetleri ve Osmanlı devletinin bölgedeki faaliyetlerini kapsamaktadır. Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivinde temin edilen ve XIX. yüzyılın ilk yarısında askeri amaçla tutulan nüfus defterlerinden hareketle Akcaalan köyü nüfus yapısının tahlili amaçlanmıştır. Bunun yanında Ankara vakıflar genel müdürlüğünden temin edilen arşiv belgelerinden de faydalanılmıştır.

### **Karaman Aşiretinin Anadolu'ya Gelişi ve İskânı**

1220 yılından itibaren devam eden Moğol İstilasası nedeniyle Horasan ve Maverâünnehir bölgesinde bulunan Türkmen boyları ülkelerini terk ederek, genellikle Anadolu'ya yerleşmişlerdi. I. Alaeddin Keykubad (1220 - 1237) 'Isauria bölgesi' olarak bilinen Karaman, Ermenek, Mut, Taşkent civarını alarak Selçuklu ülkesine dâhil etmişti. Buraya ilk vali olarak da Kamerüddin Karaman'ı atamıştı. Bölge, ele geçirildikten sonra yoğun Türkmen yerleşimine açılmış ve bir uç bölgesi haline gelmişti. Karaman aşiretinin de 1228 yılında I. Alaeddin Keykubad tarafından Ermenek (Germanicopolis) ve civarındaki Kamış adlı mevkiye yerleştirildiği anlaşılmaktadır (Öden, 2002: 1320). Karaman aşiretinin Reisi Nure Sûfi idi. 1250'den sonra öldüğü tahmin edilen Nure Sûfi, Oğuzların Avşar boyuna bağlı ve Silifke-Ermenek bölgelerinde yaşayan Karamanlıların başında bulunuyordu (Tekindağ, 1963: 43). O zamanlar yayılmakta olan Babâî tarikatına giren Nure Sûfi Türkmenler arasında kendisini tanıtmış ve etkili bir kişi olmuştur. Oğullarından Karaman, babasının nüfuzundan yararlanarak durumunu güçlendirmişti. Özellikle Moğollar karşısında 1243'te Köseadağ Savaşını yitiren Anadolu Selçuklularının zayıflaması üzerine Karaman Bey, gücünü daha da artırmıştı. Selçuklu hükümdarı IV. Kılıç Arslan, Kilikya ucuna yerleşmiş olan Karamanlıların bir olay çıkarmamaları için 1256 yılında Karaman Bey'e Kilikya ile Konya sınırları arasında Ermenek beyliğini tımar olarak vermişti. Kardeşi Bonsuz'u da Konya'ya getirterek *candarlık* görevi ile sarayında istihdam etmişti (Aköz, 2010: 55). 1256 yılına kadar resmi olarak Selçuklu hâkimiyetinde bulunan Karaman toprakları bu tarihten itibaren Karamanoğullarının egemenliği altına girmiştir. Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesud 1308'de Kayseri'de vefat etmesi üzerine Selçuklu saltanatı sona ermiş ve Karamanoğlu Beyi Mahmud Bey hızla harekete geçip Konya'yı ele geçirmiş ve Karamanoğullarının bağımsızlığını ilan etmiştir. 1324'de İlhanlı Devletinin Anadolu genel valisi Timurtaş'ın İlhanlılara başkaldırıp isyan etmesi üzerine, Anadolu'da bulunan beylikler, buldukları bölgelerde birer birer istiklallerini ilan etmişlerdi. Karamanlılar da Konya ve havalisine kesin olarak hakim olmuşlardır (Aköz, 2010: 60). Karamanoğulları, Selçuklu Devletinin varisi iddiasıyla her ne kadar Konya'yı ele geçirmişlerse de genellikle Karamanda ikamet edip, devlet işlerini burada yürütmüşlerdi.

### **Osmanlıların Hâkimiyeti Döneminde Karaman ve Akcaalan Köyü**

Karamanoğlu İbrahim Bey'in 1466'da ölmesi üzerine Pir Ahmet ve kardeşleri Konya'ya, İshak Bey ise Silifke ve Taşeli'ne hâkim olarak beyliği bölüşmüşlerdi. Başlangıçta Akkoyunlu Uzun Hasan, İshak Bey'i desteklerken Osmanlılar Pir Ahmet'i destekliyorlardı. Ancak İshak Bey'in ölümü üzerine konumunu Sağlamaştıran Pir Ahmet, Fatih Sultan Mehmet'e verdiği taahhütleri tutmayarak Konya'ya saldırdı. Bunun üzerine Fatih, Konya ve Larende'yi aldı. Ancak Karamanoğulları Beyliği tamamen ortadan kaldırılamadı. Anadolu'da siyasi birliği sağlamanın ancak Karamanoğullarının ortadan kaldırılması ile mümkün olacağını gören II. Bayezid, Kasım Bey'in ölümü üzerine Karamanoğulları Beyliğine son verdi. Kayseri ve İç-il Osmanlı topraklarına katıldı. Böylece Karamanoğulları toprakları merkez Konya olmak üzere Karaman Eyaleti altında taksim edildi (Erdoğan, 1992; Oğur, 2018: 22).

Akcaalan Köyü'nün tarihi açısından ulaşılan en eski tarihli belge Hicri 702 / Miladi 1302 tarihli olup, Karaman Bey ile oğulları Mehmet ve Mahmut beylerin Balkusan köyünde bulunan türbelerinin vakıfları hakkındadır. Kendinden önceki Moğol ve Timur devletlerinden farklı olarak bir vakıf medeniyeti inşa eden Osmanlı Devleti, yukarıda da değinildiği üzere, Karamanoğulları topraklarını aldıktan sonra burada bulunan vakıfları korumuş ve verdiği beratlarla bu müesseselerin statülerinin devamını sağlamıştır. Nitekim Karamanoğlu Mahmut ve Karaman Bey ölmeden önce türbeleri için vakfettikleri köy ve mezra gelirleri Osmanlı padişahları tarafından da devam ettirilmiştir. Hicri 702 / Miladi 1302 tarihli belgede Aladağ kazasına bağlı Akcaalan (Ağcealan) köyü civarında bulunan Karacaoluk (Karaca-öyük) mezarası Balkusan Türbesinin vakfı olduğu ve toplam gelirinin 120 ğallat<sup>1</sup> olduğu belirtilmektedir<sup>2</sup>. Ancak şunu belirtmekte fayda vardır. Miladi 1302 tarihli olan bu belgeden Osmanlı vakıf tahrirleri sayesinde haberdar olmaktadır. Aksine bu belgenin orijinali mevcut değildir. Nitekim bu orijinal belgeden yani asıl vakıfnameden bahseden vakıf defteri miladi 1555 tarihli (TK., KKA., ED, nr, 576: 11)<sup>3</sup>. Dolayısıyla bu tarihte Akcaalan'ın köy olarak mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bazı XVI. yüzyıl belgelerinde Akcaalan'ın köy değil mezra olduğu belirtilmiştir. Özellikle o dönemde Mut – Ermenek civarındaki bazı mezarların güzlek olarak kullanıldığı bilinmektedir. Akcaalan köyü de bu tarihlerde (XVI. yüzyılın ortalarında) Süleyman Paşalı köyünün güzleği idi. Köy halkı mezrada bağ zirâati yaparak, arı kovanlarını buraya yerleştirmekteydi (Çelik, 1994: 142). Nitekim Mut'un "Göksu Vadisi"nin yukarı kollarında bulunan bazı köylerde yaylak ve kışlak yaşamının arasında kalan ve "güzlek" olarak adlandırılan bu türden yaşam alışkanlıklarının yaygın olduğu anlaşılmaktadır (Köse, 2013: 55). Akcaalan köyü ile ilgili diğer bir belge 6 Safer 1056 / 24 Mart 1646 tarihli. Yörük taifesinden Alaca Himmet bin Hamza, çocuğunun kaybolduğunu belirterek meclis-i şer'ede ve Konya Alaybeyi Hamza Bey'in<sup>4</sup> huzurunda şikâyette bulunmuştur. Söz konusu Alaca Himmet yaptığı şikâyette Mehmet isimli oğlunun Aladağ kazasına tabi Bayır, Akcaalan ve Kızılca köylerine bazı meselelerin halli için gittiği ancak bir süre sonra kendisinden haber alınmadığını belirtmiştir. Alaca Himmet bin Hamza mahkemenin sonucunu beklemeden söz konusu köylerde oğlunu aramaya başlamıştır. Yaptığı teftiş sonucunda Bayır, Akcaalan ve Kızılca köylerinde herhangi bir ize rastlanmaması ve bu köy büyüklerinden Hüseyin Ağa'nın kaybolan çocuk hakkında kendisine herhangi bir haberin gelmediğini kat'i olarak belirtmesi üzerine, Alaca Himmet bin Hamza tekrar mahkeme-i şer'e giderek yaptığı şikâyeti geri almak istemiştir. Bunun için meclis-i şer'e verdiği ifade de çocuğunun kaybolmasında adı geçen köy halkının hiçbir etkilerinin olmadığını ve buna kesin olarak ikna olduğunu belirterek, şahitler huzurunda davanın düşmesini talep etmiştir. Şahitler; Mustafa Bey bin Mehmet Çelebi, Süleyman Bey bin Mustafa, Mûsâ Halife bin Ömer, Hüseyin Bey bin Ömer, İbrahim Bey bin Mehmet, Mustafa Bey bin Halil, Hoca Bey bin Ahmet, İbrahim Halife bin Numan'dır (KŞS, 9/159: 1).

Fatih Sultan Mehmet, 1474'te Karaman Eyaletinin ilk vakıf tahririni yaptırarak Karaman Eyaletinin sınırları içerisinde yer alan ve Selçuklu ile Karamanoğulları döneminden kalan vakıf eserleri kaza, nahiye ve köy bazında kayıt altına aldı (Uzluk, 1958: 31). Bu tahrirde, Karamanoğulları zamanında düzenlenen vakfiyeler Fatih Sultan Mehmet tarafından yenilenmiştir (Uzluk, 1958: 31). Tahrirde, "Larende Şehri ile Nahiyelerinin Vakıfları" başlığı altında Larende'de (Karaman) bulunan vakıflar teker teker belirtilerek kayıt altına alınmıştır. Tahriri yapılan bu vakıf eserlerin hemen hepsi Selçuklular ve Beylikler döneminde inşa edilmiştir (Kahraman, 2019: 8). XVI. yüzyılın başlarında Aladağ Kazasına bağlı olan 34 köyün içerisinde Akcaalan köyünün de olduğu anlaşılmaktadır (Aköz, 2010: 70). Ancak XV. yüzyılın ikinci yarısında, Fatih zamanında yapılan ilk Karaman tahririnde Akcaalan köyü geçmemektedir. Bunun nedeni muhtemelen Akcaalan köyünde herhangi bir vakıf eserinin tespit edilememiş olmasıdır. Nitekim Fatih tarafından yaptırılan bu ilk tahrir, vakıf eserleri ve vakıf mülklerini esas almıştır. Ancak

<sup>1</sup> Burada özellikle Hristiyanlığın ilk dönemlerinde bir birine çok yakın mesafede ve her ikisinin de "Philadelphia" ismiyle anılan iki yerleşim yerinin olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bunlardan birincisi Akcaalan köyüne çok yakın ve batı tarafına döşen bölgenin ismi iken, diğeri Ermenek'in 12 kilometre doğusunda Gökçeseki köyü hudutlarında bulunan "Philadelphia" dır. Gönümüzde her iki yerleşim yerinde de tarihi kalıntılar mevcuttur. Ancak Gökçeseki köyünde bulunan "Philadelphia" antik yerleşim alanında 2015 yılında kazı çalışmaları yapılmış ve tarihi pek çok eser ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmada Akcaalan, Balçılar ve Kızılca köy yaylalarının ortasında yer alan "Philadelphia" ele alınmıştır. W. Ramsey'in, "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası" adlı eserinde bahsettiği Philadelphia'nın bu Philadelphia olduğu anlaşılmaktadır. Bk. Ramsey, 1960, s. 406. Ayrıca, Aşkın vd., 2016-4, ss. 357-361.

<sup>2</sup> [https://www.karamandan.com/Koyler-Akcaalan\\_Koyu-h45781.html](https://www.karamandan.com/Koyler-Akcaalan_Koyu-h45781.html) (Erişim tarihi: 06.11.2018). Bulunduğu arazinin yapısından ismini alan Akcaalan Köyü, bazı Osmanlı tahrir defterlerinde "ağcealan" şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir. Bk. Aköz, 1995, s.69. sayfadaki dipnot.

<sup>3</sup> Günümüzde Karaman merkez köylerinden olan Akcaalan köyü, 1830 ila 1850 yıllarında Konya'nın Bozkır kazasına bağlı iken, bu tarihten itibaren ise Karaman'ın Aladağ nahiyesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölge tarihinin çok eski olduğu çevresinde bulunan tarihi yapı ve kalıntılardan anlaşılmaktadır. Cumhuriyet döneminde yazılan ve Karaman'ı konu alan bir kitapta, Rum Kayserlerinden Herkül ile Acem kumandanlarından Şehrizar'ın Larende önünde senelerce devam eden savaşları sonunda Herkül'ün esir düştüğü, Larende havalisinin Şehrizar tarafından kılıçtan geçirildiği ancak kalan Yunanilerin Aladağ'ın yüksek dağlarındaki mağaralara saklandıklarını belirterek, bir süre sonra o havalide "Atina" adını verdikleri muazzam bir şehri meydana getirdikleri belirtilmektedir. Ayrıca günümüz Akcaalan ve Yağcılar karyeleri civarlarında ortaya çıkan harabelerin bu dönemden kaldığı belirtilmektedir. Bkz. Sapançalı Muallim H. Hüseyin, 1993, s.32. Nitem Bağdat kırı olarak adlandırılan bölgenin eski Akcaalanlılar tarafından "Kandevir" olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Halkın buraya kandevir demelerinin sebebi ise eski zamanlarda burada büyük bir savaşın olduğunu ve kanın sel gibi devire devire akmasından dolayı bu kelimeyle anıldığı köy yaşlıları tarafından belirtilmiştir. Bk. Mükremin Kızılca, Akcaalan ve Ada, <http://rasyonelhaber.com/makale/781/akcaalan-ve-ada> (Erişim tarihi: 17.02.2019). Ayrıca ilköğretim bölgesinde bulunan Hadim ilçesinin Aladağ bucağına bağlı Dülgerler köyünün Antik isminin "Artana" olduğu Ramsey tarafından belirtilmektedir. Bkz. Ramsay, 1960, s.425. Ayrıca bkz. Umar, 1993, s.113-114. Ancak bu bilgi kesin olmamakla birlikte, bölgede Artana isminde bir yerin varlığına da işaret etmektedir. Dolayısıyla yukarıda verilen ve tarihte 'Atina' olarak geçen yerin zamanla 'Artana' olarak telaffuz edilmeye başlandığı noktasında kuvvetli bir kanaat oluşmaktadır.

<sup>4</sup> Erdoğan, 2011, s. 278; Günümüzde Hatay-Nevşehir-Karaman-Konya istikametinde yapılan yeni keşif ve kazılarla Hristiyanlığın ilk yayılış dönemlerine ait çok sayıda yerleşim yeri tespit edilmiştir. Karamanlı Rumlar hakkında yapılmış müstakil bir çalışma için bk. Anzerlioğlu, 2009.



daha sonraki belgelerde Akcaalan köyüne ait bir vakıf eser tespit edilmiştir. Merkezden yapılan berat tevcihi dolayısıyla haberdar olduğumuz bu eser Abdulfettah Cami-i şerifi'dir. Camiye yapılan berat tevcihatları miladi 1900 yıllarının başlarına aittir. Ancak tevcih kayıtlarından bu caminin inşa tarihinin çok daha eski olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde halen faal olan caminin kitabesi de mevcuttur. Ancak kitabenin üzeri sıva ile kapatıldığından okunamamıştır.

Cami ile ilgili VGMA(Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtları Arşivi)'de tespit ettiğimiz belgelerde Abdulfettah Cami-i Şerifine yapılan berat tevcihleri bulunmaktadır. Söz konusu Caminin, Hicri 1327 / Miladi 1909 tarihli belgede, Konya sancağı dâhilinde bulunan Larende/Karamanın Aladağ nahiyesine tabi Akcaalan köyünde bulunduğu belirtilmektedir. Mehmed bin Mehmed, caminin hatiplik cihetine mutasarrıftır. Ancak Mehmed'in bir süre sonra ölmesi üzerine, hatiplik ciheti oğluna geçmiştir. Ancak yaşı küçük olduğundan ve kendi başına bu görevi eda edecek olgunluğa erişinceye kadar yerine bu işe ehil Mehmet bin Hacı Durmuş'un vekâleten atandığı anlaşılmaktadır. Mehmet bin Hacı Durmuş'a yevmiye olarak caminin İncealan köyünde bulunan vakfından yarım akçe verilmiştir. Burada özellikle söz konusu cami hatipliğinin babadan oğula geçtiği şeklinde bir durum söz konusudur. Bunun en önemli nedeni Osmanlı dini ve hayri müesseselerinin genellikle vakıf olması ve vakıf yapan kişinin bu durumu vakıf şartlarında belirtmesidir.<sup>7</sup> Yani kişi kurduğu vakfın mütevelliliği ya da hatipliği gibi bir takım görevleri kendi neslinden kişilere(neslin bade nesil) verilmesini vakıf şartları arasında sayabiliyordu. Nitekim padişah bile, bazı istisnalar dışında, vakıf şartlarının hilafına bir icraata girişemezdi. Ancak vakıf şartlarında belirtilmiş dahi olsa babasının yerine geçecek oğulunun bu göreve layık olması yani görevi icra edecek gerekli nitelikleri taşıması gerekiyordu. Yapılan imtihanla kişinin bu göreve layık olup olmadığı anlaşılmaktaydı. 25 Zilkade 1330/ 5 Kasım 1912 senesinde sagir Mehmet'in büyüdüğü ve söz konusu hizmeti eda edecek yaşa geldiği ve imtihanla bu göreve layık olduğu belirtilerek, mahkeme teftiş heyetinin ilamı üzere Abdulfettah Cami hatipliğine, Padişah beratı ile atanmıştır (VGMA, 2180: 131-290).

Muharrem 1132 /Kasım 1719 tarihli Akcaalan köyünü konu alan ve şahinlerin avlanmasının yasaklanması hakkında mahkemeye intikal eden dava kaydında, Akcaalan köyünün Aladağ kazasına bağlı olduğu ve köy sipahisinin es-Seyyit Hüseyin Ağa olduğu belirtilmektedir<sup>5</sup>. Hüseyin Ağa, tımarlı sipahi olması hasebiyle köyde merkezi otoritenin de temsilcisi durumundadır. Nitekim mahkemeye şikâyetle bulunurken de Akcaalan köyünün kendi tımarı olduğunu belirtmiştir<sup>6</sup>. Es-Seyyid Hüseyin Ağa, XVI. yüzyılın başlarında Akcaalan köyü hudutları içerisinde yer alan Gökbelen ve İncirli Kaya bölgesinde bulunan kayalıklarda şahin yuvalarının olduğunu, komşu köy ve kazalardan gelen kişilerin bu şahinleri avlamaya çalıştıkları ancak Akcaalan ahalisinin buna izin vermediği ve bunun üzerine sorun yaşandığını belirtmiştir. Söz konusu köy ve kazalardan gelen kişilerin men' ü def edilmeleri için padişah fermanının kendisine verilmesi için arzda bulunmuştur. Sorunun devamı noktasında mahkemeye intikal eden herhangi yeni bir belgeye ulaşılamamıştır. Ancak muhtemelen sorunun es-Seyyit Hüseyin Ağa'nın arzı doğrultusunda çözüldüğü tahmin edilmektedir. Muharrem 1132 /Kasım 1719(BAO, İE. ŞKRT.00006.00572.001.001). Buraya belgedeki verilere göre köyle ilgili yorum yapılması gerekir.

### Akcaalan Köyü'nün Demografik Yapısı

Merkeziyetçi imparatorlukların hâkim olduğu sanayi öncesi ziraatçı-şehirli toplumlar bir çeşit nüfus ve arazi tahrirlerine öteden beri özen göstermişlerdir. Bu usul Osmanlı öncesi İslam Devletlerinde kullanıldığı gibi Osmanlıların çağdaşı olan bazı devletlerce de uygulanmıştır. Osmanlıların ne zaman tahrir yapmaya başladıkları kesin olarak bilinmemekle beraber 1431 tarihli en eski mevcut defterden ve diğer bazı kaynaklardan bu uygulamanın ve bürokraside 'defter tutmanın' XIV. yüzyılda mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan tahrirlerin hükümet açısından başlıca önemi, başlangıçta bir bölgenin fethini müteakip daha sonra da fasılalarla oranın insan ve gelir kaynaklarının bir envanterini o zamanın şartları ölçüsünde ve gerçeğe uygun bir şekilde temin etmektir (Öz, 1991: 430). Ancak Osmanlı devletinde nüfusu ile ilgili ilk ayrıntılı kayıtlar XIX. yüzyılın ilk yarısında tutulmaya başlanmıştır.<sup>5</sup> Burada özellikle bir yerin nüfusunun askeri amaçla nasıl kayıt altına alındığı ve değerlendirildiği üzerinde durulacaktır.

<sup>5</sup> "Vakıf" kelimesi Arapça'da durdurmak, ahkoymak anlamına gelmektedir. İstılahı manası ise, VIII. Asır ortalarından XIX. Asır sonlarına kadarki devrede, İslam ülkelerinin içtimai ve iktisadi hayatında ehemmiyetli bir rol oynayan dini-içtimai bir müessesenin adıdır. Vakıfları iki kategoride değerlendirmek mümkündür. Kendisinden bizzat yararlanan vakıflara 'müessesat-i hayriye' denmektedir. Bunlara cami, mescid, çeşme, kütüphane, hastane ve imarethaneler şeklinde sıralanabilir. Söz konusu bu vakıfların sürekli ve düzenli bir şekilde işlemlerini sağlayan bina, arazi, nakit para gibi gelir kaynaklarının teşkil ettiği vakıflara ise Osmanlıda 'asl-i vakf' denmiştir. Bkz. Yediyıldız, 1993, 153-172.

<sup>6</sup> Söz konusu tarihte Akcaalan Köyünde 239 dönüm bağ, 36 dönüm alâ tarla(geliri iyi olan tarla), 85 dönüm ednâ tarla(geliri iyi olmayan tarla), 90 dönüm evsât tarla(geliri orta derecede olan tarla), 1 bargir (beygir), 37 ganem (koyun), 84 inek, 804 keçi, 136 merkep, 102 öküz, 5 tosun ve 23 zenbür (arı) kovani mevcuttu. Köyün toplam emlak kıymeti 16.550 kuruş, hayvân toplam kıymeti 23.918 kuruş, temettü'âtı 12.594 kuruş, genel toplamı 53.062 kuruş, hâne başı ortalama gelir 804 kuruş, devlete ödedikleri vergi 10.670 kuruş idi. Ayrıntılı bilgi için Bk. Uğur ERKAN, <http://ugur-erkan.com/karamanansiklopedisi/akcaalan-agcaalan/> (Erişim Tarihi:17.04.2018).

Askeri amaçla yapılan 1833, 1838 ve 1840 tarihli sayımlarda İmparatorluğun erkek nüfusunun tespiti esas alınmıştır. Dolayısıyla sadece erkek nüfus kaydedilmiştir. Söz konusu sayımlarda Akcaalan'da gayrimüslim nüfusa rastlanılmamıştır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Akcaalan köyünün demografik yapısının ortaya konulması amacıyla; Hicri 1249/Miladi 1833, Hicri 1254/Miladi 1838 ve Hicri 1256/Miladi 1840 tarihli nüfus defterleri esas alınmıştır. Bu defterler Başbakanlık Osmanlı Arşivinde nüfus defterleri kısmında(NFS.d) bulunmaktadır. Ayrıca bu defterlerin birer kopyası Konya Koyunoğlu müzesinin dijital arşivinde de mevcuttur. Bu defterler, sırasıyla Hicri 1249 / Miladi 1833 tarihli olanı NFS.d. kodlu olup 3369 sıra numarası ile BOA'da kayıtlıdır. 28X78 ebadında olan defter, 126 varaktan oluşmaktadır. Defterin 1, 40-41 ve 126. sayfaları numaralı, ancak boş sayfalardan oluşmaktadır. Hicri 1254 / Miladi 1838 NFS.d. kodlu olup 3370 sıra numarası ile kayıtlıdır. 29X79 ebadında olan defter, 118 varaktan oluşmaktadır. Defterin numaralı ancak boş olan tek sayfası 1 numaralı sayfadır. Hicri 1256 / Miladi 1840 tarihli nüfus defterleri ise, NFS.d. kodlu olup 3371 sıra numarası ile kayıtlıdır. 20X49 ebadında olan defter, 259 varaktan oluşmaktadır. Defterin 1, 3, 253 ve 259. Sayfaları numaralı, ancak boş sayfalardan oluşmaktadır. Temin edilen defterlerden Hicri 1249/ Miladi 1833 tarihli olanı 95-97, Hicri 1254 / Miladi 1838 tarihli olanı 89-93, Hicri 1256 / Miladi 1840 tarihli olanı 58-68 sayfaları arasında yer almaktadır. Köy nüfusunun kaydedildiği ilk sayfada köyün adı, nüfus sayımının yapıldığı yıl ve kaç haneden oluştuğu belirtilmiştir. Hane numarasına göre tutulan kayıtlarda, ilk hane bir numaradan başlayarak son hanenin kaydedildiği numaraya kadar devam etmektedir. Hicri 1254 / Miladi 1838 tarihli sayımda hane numarası belirtilmemiştir. Hicri 1249 / Miladi 1833 ve Hicri 1256 / Miladi 1840 tarihli sayımlarda hane numarası belirtilmiş, ancak hane sıra numarası ve hane sayısı doğru verilmemiştir. Örneğin Hicri 1249 / Miladi 1833 tarihli Akcaalan kayıtların tutulduğu defterin ilk sayfasında "hanehâ" olarak belirtilen hane sayısı 76'dır. Ancak hane sıra numarasından köyün tespit edilen hane sayısı 74'tür. Aynı şekilde Hicri 1256 / Miladi 1840 tarihli Akcaalan kayıtların tutulduğu diğer defterde "haneha" olarak belirtilen hane sayısı 76'dır. Ancak hane sıra numarasından köyün hane sayısı 71 olarak çıkmaktadır. Köyün nüfusu defterlerin başında "Karye-i Akcaalan Mevcut Nüfus 184" olarak verilmiştir. Ancak aynı yıl yapılan temettuat kaydında nüfus 178, hane ise 66 olarak verilmiştir. Defterlerde hane numarası verilmeyen ancak hane reisi olan haneler de birer hane sayılmış ve belgede verilen hane sayılarına bağlı kalınmıştır.<sup>6</sup>

İstatistikle genellikle hane bazında tutulduğu için değerlendirmeler de hane bazında yapılmıştır. Ancak bazı durumlarda hane reisi belirtilmesine rağmen hane numarasının belirtilmediği anlaşılmaktadır. Bu durum köyün hane ve nüfus sayısında birtakım belirsizliklere neden olmaktadır. Hane numarası olmayan ancak hane reisine yakınlığı "reis" olarak işaretlenen kişiler ayrı bir hanede değerlendirilmiştir. Örneğin 5 numaralı hane Ali'nin adına kaydedilmiş ve hane reisi olduğu belirtilmiştir. Bir alta kaydedilen Ahmet'in Ali'nin oğlu olduğu belirtilmiştir. Ancak Ali ve Ahmet'in altında kayıtlı olan Mehmet'in hane numarası belirtilmemiştir. Ancak Mehmet'in hane reisine yakınlığı "reis" olarak işaretlenmiştir. Ayrıca defterlerde bazı hanelere numara verilmediği anlaşılmaktadır. Örneğin 4 numaralı haneden sonra direkt 6 numaralı hane verilmiştir. Kesin olmamakla birlikte bu tarz durumların oluşması kâtibin hatasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hicri 1254 / Miladi 1838 tarihli Akcaalan nüfus defterinin defter hane numarası olmadığından yukarıdaki değerlendirmeye alınmadı ancak, 197 nüfuslu olan köyde hane reisi olarak işaretlenen kişiler bazında bir değerlendirme yapıldığı zaman, reis olarak belirtilen kişi sayısının 82 olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu tarihte, köyün 82 haneden oluştuğu söylenebilir. 197 nüfuslu köyün 13 nüfusu Mansure ve Redif askeri birliklerinde zaten görevliler. Kişilerin isimleri, eşkâlleri, yaşları, hane numaraları ve baba adları aşağıda tabloda verilmiştir.

1838 sayımının diğer farklı bir özelliği ise köyde 6 numaralı hanede kayıtlı olan 59 yaşındaki Ali bin el-Hac Ali'nin muhtar olarak kaydedilmiş olmasıdır. Bu durum 1829'da II. Mahmud döneminde başlayan ve halkın refah ve güvenini sağlamak amacı ile devlet yönetiminde öngörülen düzenlemelerin artık köylere kadar ulaştığını göstermektedir.<sup>7</sup>

### 1833 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Akcaalan'ın Demografik Yapısı

Akcaalan Köyü'nün nüfusu Hicri 1249 / Miladi 1833 tarihli nüfus defterinin 95-96. sayfaları arasında kayıtlıdır. Hane bazında kayıt altına alınan köyün toplam nüfusu kayıtların sonunda "yekûn hane" ve toplam nüfus şeklinde belirtilmiştir. Söz konusu tarihte köyün toplam erkek nüfusu 193'tür. Yekûn hane sayısı ise 74'tür. Dolayısıyla XIX. yüzyılın başlarında köyün orta büyüklükte bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır.

1826'da Sultan II. Mahmut tarafından kaldırılan Yeniçeri ordusunun yerine kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusuna asker temin etmek amacıyla yapılan bu sayımda sadece erkek nüfus sayılmıştır<sup>7</sup>. Bundan

<sup>7</sup> Nitekim muhtarlık uygulaması ilk defa 1829'da İstanbul'da başlamış 1833'te imparatorluk sathına yayılarak, özellikle kırsal alanda hâkim olan Ayanlık sisteminin de kaldırılmasını sağlamıştır. Böylece ayanın görevi kendiliğinden son bulmuş ve işsiz kalan bu görevliler Redif askeri teşkilatta görev almışlardır.

dolayı kaydedilen kişiler genellikle “matlûba muvâfık ve matlûba gayr-i muvâfık” yani askerlik hizmetine uygun ya da askerlik hizmetine uygun olmayan şekilde kaydedilmiştir (Gül, 2009, s. 165). Sayımda köy nüfusu 193 kişi olarak belirtilmiş ancak nüfusun bundan daha kalabalık olduğu tahmin edilmektedir. Nitekim nüfus araştırmalarında gerçek nüfusun saptanması için tahmini nüfus denilen ve söz konusu yerleşim birimlerinde tespit edilen hane sayılarından yola çıkılarak nüfus tahminlerinde bulunmaktadır. Bu tür tahminlerde genellikle (x2-x4,17 ve x5) katsayıları kullanılarak en az, orta ve en fazla nüfus tahmininde bulunmaktadır (Barkan, 1953, s. 21) Hicri 1249 / Miladi 1833 tarihli nüfus sayımında Akcaalan köyünün tahmini nüfusu aşağıda belirtilmiştir.

**Tablo 1.** Akcaalan Köyü'nün 1833'te Gerçek Nüfusu, Hane Sayısı ve Tahmini Nüfusu

<b>Gerçek Nüfus<sup>10</sup></b>	193		
<b>Hane Sayısı<sup>11</sup></b>	74		
<b>Tahmini Nüfus<sup>12</sup></b>	<b>X2</b>	<b>X4,17</b>	<b>X5</b>
	386	308	370

Burada x2 metodu, her hanede bir erkek yani hane reisi ile eşinin bulunduğu düşüncesinden hareketle kullanılmaktadır. Buna göre 1833'te Akcaalan nüfusu  $2 \times 193 = 386$  kişidir. Bunun dışında hane sayısının x4,17 ve x5 katsayıları ile çarpılması sonucu ulaşılan sayı bir yerin tahmini nüfusunu vermektedir. Buna göre 1833'te Akcaalan nüfusu  $4,17 \times 193 = 308$  veya  $5 \times 74 = 370$ 'tir. X2 ile x5 hesaplama yönteminin birbirine yakın sonuçlar vermesi; bu iki hesaplama yönteminin gerçeğe en yakın değerler verdiği sonucuna ulaşılabilir. Dolayısıyla XIX. yüzyılın ilk yarısında Akcaalan köyünün tahmini nüfusunun 380 civarında olduğu anlaşılmaktadır.

Burada X4,17 katsayısı Nejat Göyünç'ün Anadolu'nun muhtelif köy, nahiye, kaza ve sancakların demografik yapılarıyla ilgili belgelerde geçen hane ve nüfus arasındaki oranın saptanmasıyla ulaştığı bir değerdir (Göyünç, 1979, s.335-345). X5 katsayısı ise Ömer Lütfü Barkan'ın hane karşılığı olarak tahrir çalışmalarında çok sık kullandığı ve birçok araştırmacı tarafından benimsenen değerdir. Akcaalan köyünün XIX. yüzyılın ilk yarısına ait toplam nüfusunun tespitinde bu üç yöntemden faydalanılmıştır.

Bu saptamalar ışığında 1833 yılında Akcaalan köyüne ait veriler değerlendirildiğinde, köyün tahmini nüfusunun en az 308, ortalama nüfusu 370, en fazla nüfusunun ise 386 kişi olduğu anlaşılmaktadır. Hane bazında yapılan kayıta her hanenin bir hane reisi bulunmaktadır. Hane reisi genellikle babadır. Ancak bazen kardeşin de hane reisi olarak kaydedildiği görülmektedir. Kardeşin hane reisi olduğu durumlarda, hane reisine aynı yakınlık derecesinde bulunan kişiler "diğeri" (yani diğer kardeş) denilerek kısaltma yapılmıştır. Ayrıca yaşına bakılmaksızın yetim olan çocukların yaş bakımından en büyüğü hane reisi olarak kaydedilmiştir. Ancak bu durumun her yerde aynı olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim 1833 tarihli defterde Akcaalan köyünde hane reisi olarak kaydedilen Ahmet, Ömer, Ömer-2, Osman, İsmail, Mustafa, Mehmet ve Hasan'ın aile reisine yakınlıkları “diğer” olarak kaydedilmiştir. Ancak Ahmet, Ömer ve Ömer-2'nin 1 yaşında oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla bu kişilerin hanenin en büyükleri oldukları kesin değildir.

**Tablo 2.** 1833'te Akcaalan'da Askerlik Çağına Uygun Olan Kişilerin Listesi

S.n.	Hane Nu	Kişinin Adı	Baba Adı	Aile Reisine Yakınlık	Eşkâli	Mesleği	Yaşı
1	3	Molla Hasan	Mehmet	Reis	Müzellef Sakallı		29
2		Hasan		Diğeri			29
3		İbrahim		Karındaşı			31
4		Ali		Karındaşı	Ter Bıyıklı		25
5		Ali		Oğlu	Kara Bıyıklı		31
6	18	Yusuf	Çiğir Mustafa	Reis	Kara Bıyıklı		35
7		Mustafa		Karındaşı			29
8	25	Mehmet	Civelek Ali	Reis	Kara Bıyıklı		35
9		Abdurrahman		Üvey Oğlu	Ter Bıyıklı	Askerde	22
10	38	Ali	Mavi Mehmet	Reis	Kara Bıyıklı		31
11		Hüseyin		Karındaşı			25

bkz. Çadırcı, 1987, s.1238.

12		Molla Durmuş		Emmisi Oğlu	Kara Sakallı		32
13		Ebubekir		Karındaşı	Kara Bıyıklı		25
14		Abdurrahman		Oğlu	Ter Bıyıklı	Askerde	25
15		Şeyh Nebi		Oğlu			31
16		İbrahim		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı		21
17		Halil		Oğlu	Ter Bıyıklı	Tekaüd Askerden	25
18		Mustafa		Oğlu	Kara Bıyıklı		39
19		Müzellef Molla Hüseyin		Oğlu			28
20	54	Ali	Mustafa	Reis	Kara Bıyıklı		35
21		Molla Hüseyin		Oğlu	Müzellef Sakallı		31
22	61	Nebi	Beşer Mehmet	Reis	Kara Bıyıklı		35
23		Ali		Oğlu	Kara Sakallı		31
24	66	Mehmet	Göçerli İsmail	Reis	Ter Bıyıklı		23
25	72	Hasan	...Ali	Reis	Ter Bıyıklı		25

Askeri gerekliliklerle yapılan bu sayımda 15-40 yaş arası sağlıklı kişilerin askerliğe elverişli olarak kaydedildiği bilinmektedir (Özcan, 1991: 457 ). Söz konusu sayımda Akcaalan köyünde 20-40 yaş aralığında olan kişi sayısı 26'dır. Bu kişilerden 8 tanesi hane reisi, hane reislerinden 4 tanesi; Molla Hasan, Mehmet, Mehmet-2 ve Hasan'ın evin tek ferdi oldukları anlaşılmaktadır. Diğer 4 kişiden birisi iki, diğerleri üçer kişilik ailelere mensupturlar. Hane reisi olmayan bireylerin sayısı ise 18'dir. Bunlardan 10'nunun aile reisine yakınlığı, "oğlu" olarak kaydedilirken; 5'inin aile reisine yakınlığı "karındaşı", 1'i "emmisi oğlu", 1'i "diğer" ve 1'i de "üvey oğlu" olarak kaydedilmiştir.

Tabloda dikkati çeken özelliklerden bir tanesi de kişilerin genellikle bir lakabının olduğudur. Bu lakapların verilmesinde genellikle kişilerin meslekleri ve fiziksel özellikleri etkili olmuştur. Nitekim Molla Hasan, Müzellef Molla Hüseyin, Şeyh Nebi, Mavi Mehmet gibi isim nitelermeleri bu durumu akla getirmektedir. Kişiler eşkal olarak "kara sakal" ya da "ter bıyıklı", "kara bıyıklı", orta ya da uzun boylu şeklinde tanıtılmıştır. Özellikle her hanenin hane numarası belirtilmiştir. Kişilerin o anki durumları da "askerde", "tekaüd", "cünün" şeklinde belirtilmiştir.

Köyün genel yaş gruplarına bakıldığında genç yaş grubu en az, çocuk yaş grubunun en fazla olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yaş gurupları aşağıda sayısal olarak verilmiştir. Bu yaş guruplamasında 20-40 yaşlarında olanlar genç, 1-19 yaşında olanlar çocuk (Karpas, 2010: 64; Devellioğlu, 2003: 1166)<sup>13</sup>, 40-55 orta, 55+ olanlar yaşlı olarak kabul edilmiştir. Genç yaş grubunun belirlenmesinde askerliğe elverişli olarak kabul edilen yaş grubu esas alınmıştır.

1833 Akcaalan sayımında askerlik için uygun olan kişi sayısı 26'dır. 20 ila 40 yaş aralığından seçilen bu kişiler, köyün toplam nüfusunun %15,4'nü oluşturmaktadır. Bu kişilerden 8'i hane reisi, 18 kişi ise oğul, karındaşı, üvey oğul ve diğeri şeklinde belirtilen kişilerden oluşmaktadır. Hane reisi statüsünde olan 8 kişinin yaş ortalamaları 31'dir. Bu kişilerin meslekleri belirtilmemiştir. Hane reisine yakınlıkları oğul, karındaşı, üvey oğul ve diğeri şeklinde belirtilen 18 kişinin yaş ortalaması ise 28'dir. Bunlardan 2 kişinin mesleği "askerde" denilmekle yetinilmiş, 16 kişinin ise mesleği belirtilmemiştir.

Babanın olmaması durumunda, reşit olmasa dahi, erkek çocuklar hane reis'i olarak gösterilmiştir. Nitekim Akcaalan nüfus defterinde 1 yaşında olup hane reis'i olarak gösterilen kişi sayısı 17'dir. Bunlardan 3'ünün hane reisine yakınlıkları "diğer" olarak belirtilmiştir. Yukarıdaki ifadede de anlaşılacağı üzere bu 3 kişinin yetim olma ihtimalleri de vardır. 14 kişiden 13'ünün aile reisine yakınlıkları "oğlu" şeklinde belirtilmiştir. Kalan kişinin yakınlık derecesi ise "karındaşı" şeklinde belirtilmiştir.

**Tablo 3.** 1833 Yılı Hane Bazında Kaydedilen Akcaalan Nüfusu ve Yaş Ortalamaları

	1 Kişilik	2 Kişilik	3 Kişilik	4 Kişilik	5 Kişilik	6 Kişilik	Toplam Hane Sayısı
<b>Hane Sayısı</b>	17	19	21	12	3	2	<b>74</b>



<b>Hane Yaş Ortalaması</b>	36	30,2	27,2	23,9	16,8	15,1	-
<b>Köy Nüfusunun Yaş Ortalaması</b>							<b>26,2</b>

Yukarı grafikte görüldüğü üzere, söz konusu tarihte köyün demografik yapısının daha anlaşılır olması için hane bazında kişi sayısı ile birlikte bunların yaş ortalamaları da verilmiştir. Böylece 1833 yılında köyün nüfus potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmıştır. 193 kişi ve 74 hane üzerinden hesaplanan bu istatistikten köy nüfusunun, ortalama olarak, genç bir nüfus yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim köyün genel yaş ortalaması 34'tür. Hane başına düşen kişi sayısı arttıkça nüfus yaş ortalaması da düşmüştür. Bir kişilik hanede yaş ortalaması 36 iken, 6 kişilik hanelerde bu ortalama 15'e kadar düşmektedir. Özellikle tablo 5'teki veriler ile birlikte değerlendirildiğinde, çocukluk ve delikanlılık dönemi olarak nitelendirilen 1-19 yaş grubunun çok daha kalabalık olduğu anlaşılmaktadır.

#### A. 1838 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Akcaalan'ın Demografik Yapısı

Akcaalan köyünün nüfusu Hicri 1254 / Miladi 1838 tarihli nüfus defterinin 89-93. sayfaları arasında kayıtlıdır. Hane bazında kayıt altına alınan köyün toplam nüfusu, kayıtların sonunda "yekûn hane" ve toplam nüfus şeklinde belirtilmiştir. Söz konusu tarihte köyün toplam nüfusu 197'dir. Yekûn hane sayısı ise 76'dır.

**Tablo 4.** Akcaalan Köyü'nün 1838'te Gerçek Nüfusu, Hane Sayısı ve Tahmini Nüfusu

<b>Gerçek Nüfus<sup>8</sup></b>	197		
<b>Hane Sayısı<sup>9</sup></b>	76		
<b>Tahmini Nüfus<sup>10</sup></b>	<b>X2</b>	<b>X4,17</b>	<b>X5</b>
	394	316	380

Tabloda 4'te, Akcaalan'da bulunan erkek nüfus kadar kadın nüfusunun olduğu düşüncesinden hareketle  $2*197=394$ , hane sayısının ise  $4,17*76=316$  ve  $5*76=380$  katsayıları ile çarpılması sonucu köyün tahmini nüfusu elde edilmiştir. x2 ile x5 hesaplama yönteminin birbirine yakın sonuçlar vermesi; bu iki hesaplama yönteminin gerçeğe en yakın değerler verdiği sonucuna ulaşılabilir. Dolayısıyla XIX. yüzyılın ilk yarısında Akcaalan köyünün tahmini/yaklaşık nüfusunun 390 civarında olduğu söylenebilir.

**Tablo 5.** 1838'de Akcaalanda Askerlik Çağına Uygun Olan Kişilerin Listesi

S.n.	Hane Nu	Adı	Baba Adı	Hane Reisine Yakınlığı	Eşkâli <sup>11</sup>	Mesleği	Yaşı
1	3	Hasan	Mehmet	Reis	Müzellef Sakallı Orta Boylu		31
2		Hüseyin		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Redif	28
3		Hüseyin		Karındaşı	Ter Bıyıklı	Redif	25
4	8	Durmuş	Veli	Reis	Orta Boylu Kara Sakallı	Çiftçi	26
5	9	Ali	Abdülkerim	Reis	Orta Boylu Kumral Bıyıklı		39
6	10	Mehmet	Ebübekir	Reis	Kumral Sakallı Orta Boylu		35
7		İbrahim		Karındaşı	Orta Boylu Kara Sakallı		35
8		Ali		Oğlu	Ter Bıyıklı Orta Boylu	Redif	30

<sup>8</sup> Gerçek Nüfus; Nüfus Sayım Defterlerinde verilen toplam nüfustur.

<sup>9</sup> Hane sayısı; nüfus defterinde Akcaalan köyüne ait yekûn sayıları verilen hane sayısıdır.

<sup>10</sup> Tahmini Nüfus; Gerçek nüfusun yukarıda açıklanan yöntemle göre hesaplanmasıdır.

<sup>11</sup> Nüfus kayıtlarında "şabb-ı emred" ve "ter bıyıklı" olarak geçen yaş gurupları bulunmaktadır. Şabb-ı emred yaş grubu çocuk yaş gurubu içinde değerlendirilirken; ter bıyıklı olarak geçen gurup ise genç yaş gurubu içinde değerlendirilmiştir. "Şabb-ı emred" ve dönemin nüfus sayımlarında kullanılan terminoloji hakkında bkz. Karpat, 2010, 64.

9		Osman		Diğeri			25
10		Hüseyin		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı		31
11		Abdurrahman		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı		25
12		Ali		Diğeri	Orta Boylu Ter Bıyıklı		21
13		Nasuh		Oğlu	Şabb-ı Emred		22
14		Ali		Oğlu	Orta Boylu Kara Bıyıklı		35
15		Mustafa	Mustafa	Karındaşı	Orta Boylu Kara Bıyıklı		29
16		Mehmet		Diğer		Mansure	25
17	26	Osman	Ömer	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Redif	25
18		Abdullah		Oğlu	Şabb-ı Emred		21
19	29	Mehmet	Ali	Reis	Orta Boylu Kumral Sakallı		31
20	32	Mehmet	Hasan	Reis	Orta Boylu Kara Sakallı		39
21		Abdurrahman		Ügey Oğlu	Ter Bıyıklı		35
22		Bekir		Karındaşı	Kara Bıyıklı	Mansure	31
23		Abdurrahman		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mansure	25
24	52	Mustafa	Ali	Reis	Orta Boylu Kır Sakallı		35
25		Nebi		Oğlu	Orta Boylu Kara Sakallı		31
26		İbrahim		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı		35
27		Halil		Oğlu	Ter Bıyıklı		25
28	56	Ali	Mustafa	Reis	Orta Boylu Kara Bıyıklı		39
29		Hüseyin		Oğlu	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Redif	25
30	58	Mehmet	Hasan	Reis	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Redif	28
31	63	Mehmet	Mehmet	Reis	Orta Boylu Kumral Bıyıklı		35
32		Hasan	Mehmet	Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı		21
33	65	Nebi	Beşir Nebi	Reis	Orta Boylu Kara Bıyıklı		35
34		Mahmud	Beşir Nebi	Karındaşı	Şabb-ı Emred		21
35	69	Mehmet	İsmail	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mansure	25
36		Mehmet		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı		31
37		Mehmet	Mehmet	Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mansure	31
38	75	Hasan	Ali	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mansure	21
39		Ali		Oğlu	Kara Sakallı Orta Boylu		31
40	80	Mehmet	Çoban Osman	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Redif	35
41	81	Mehmet	Abdülazim	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı		25
42	82	Mehmet	Durmuş Mustafa	Reis	Orta Boylu Kara Sakallı		35

Tabloda 1838 sayımında askerlik çağı için uygun olduğu anlaşılan kişi sayısı 42'dir. 15 ila 40 yaş arasındaki guruptan seçilen bu kişiler, köyün toplam nüfusunun %21,3'ü oluşturmaktadır. Bu kişilerden 17'si hane reisi, 25 kişi ise oğul, karındaşı, üvey oğul ve diğeri şeklinde belirtilen kişilerden oluşmaktadır. Hane reisi statüsünde olan 17 kişinin yaş ortalamaları 31'dir. Mesleki açıdan bu kişilerden 2'si mansure ve 3'ü redif toplamda 5 kişi hâlihazırda yeni askeri düzende görevlidir. Bir kişi ise çiftçi olarak belirtilmiştir. Kalan 11 kişinin mesleği ise belirtilmemiştir. Hane reisine yakınlıkları oğul, karındaşı, üvey oğul ve diğeri şeklinde belirtilen 25 kişinin yaş ortalaması ise 25'tir. 4 mansure ve 4 redif olmak üzere 8 kişi hâlihazırda askeriyede görevlidir. 26 yaşında olan bir kişinin mesleği ise çiftçi olarak belirtilmiştir. 16 kişinin mesleği ise belirtilmemiştir. Toplamda 7 redif, 6 mansure ve biri çiftçi olmak üzere 14 kişinin mesleği belirtilmiştir. 28 kişinin ise mesleği belirtilmemiştir.

**Tablo 6.** 1838'de Akcaalan'da Mansure ve Redif Birliklerinde Görevli Kişiler

Hane Numarası	Adı	Baba Adı	Hane Reis'ine Yakınlığı	Eşkâli	Görevi	Yaşı
	Mehmet		Diğer		Mansure	25
	Bekir		Karındaşı	Kara Bıyıklı	Mansure	31
70	Mehmet	İsmail	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mansure	25
	Mehmet	Mehmet	Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mansure	31
76	Hasan	Ali	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mansure	21
	Hüseyin		Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Redif	28
	Hüseyin		Karındaşı	Ter Bıyıklı	Redif	25
	Ali		Oğlu	Ter Bıyıklı Orta Boylu	Redif	30
27	Osman	Ömer	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Redif	25
	Hüseyin		Oğlu	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Redif	25
59	Mehmet	Hasan	Reis	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Redif	28
73	Mustafa	Mustafa	Reis	Orta Boylu Kır Sakallı	Redif	49
81	Mehmet	Çoban Osman	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Redif	35

Ayrıca 1838 sayımında, 1833 sayımında olduğu gibi kişilerin tanıtımında ilmi, lakapları ve fiziki özellikleri dikkate alınmıştır. Nitekim Molla Hasan, Müzellef Molla Hüseyin, Şeyh Nebi, Mavi Mehmet gibi isim nitelermelerinin yanısıra; eşkâl olarak ta “kara sakal” ya da “ter bıyıklı”, “kara bıyıklı”, “orta” ya da “uzun boylu” şeklinde belirtilmiştir.

**Tablo 7.** 1838 Yılı Hane Bazında Kaydedilen Akcaalan Nüfusu ve Yaş Ortalamaları

	1 Kişilik	2 Kişilik	3 Kişilik	4 Kişilik	5 Kişilik	6 Kişilik	Toplam
<b>Hane Sayısı</b>	27	21	18	12	2	2	<b>82</b>
<b>Hane Yaş Ortalaması</b>	37,4	30,6	29	22,2	16,6	21,7	-
<b>Köy Nüfusunun Ortalama Yaşı</b>							<b>27,2</b>

Grafığın daha iyi anlaşılabilmesi için özellikle şunun bilinmesinde fayda vardır. Tek kişilik olarak gösterilen hanelerin belki hepsinde kadın nüfus da vardır. Ancak XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar kadın nüfus sayılmadığından böyle bir durum ortaya çıkmıştır. Erkek nüfusunun sayımında yaş sınırlamasının gözetilmediği anlaşılmaktadır. Bir yaşından seksen yaşına kadar bütün erkek nüfus kayıt altına alınmıştır. Askerlik çağında olup, durumu elverişli olanların isimlerinin yanına “mim” işareti konulmuştur. Bu şekilde ‘mimlenen kişiler’ gerek görüldüğü takdirde askerliğe çağrılmak üzere belirlenmiştir. Bazı istisnalar dışında hane kişi sayısı ile hane yaş ortalaması arasında ters bir orantı vardır. Genellikle hane nüfusu arttıkça hane yaş ortalaması düşmüştür. Nitekim bir kişilik hane sayısı 27, hane yaş ortalaması 37,4; iki kişilik hane sayısı 21, hane yaş ortalaması 30,6; üç kişilik hane sayısı 18, hane yaş ortalaması 29; 6 kişilik hane sayısı 2, hane yaş ortalaması 21,7 olarak çıkmıştır. Bir kişilik hane sayısı hem kalabalık hem de daha genç bir kitleyi barındırmaktadır.

Önceki sayımla kıyaslandığında, aradan geçen beş yıllık bir zaman zarfında köyün hane sayısında bir artışın olduğu görülmektedir. Nüfus artışına bağlı olarak köyün 1833'teki yaş ortalaması ile 1838'deki yaş ortalamaları arasında değişiklik olmuştur. Nitekim bir kişilik, yani modern manada, çekirdek aile diyebileceğimiz hane sayısı da 17'den 27'ye çıkmıştır. Ancak 0-19 yaş grubundaki nüfus sayısında bir azalma olmuştur. 20-40 yaş grubunda ise nüfus artışının olduğu anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak köyün genel yaş ortalamasında da yaklaşık bir puanlık bir artış olmuştur.

## B. 1840 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Akcaalan'ın Demografik Yapısı

Akcaalan köyünün nüfusu Hicri 1256 / Miladi 1840 tarihli nüfus defterinin 58-69. sayfaları arasında kayıtlıdır. Hane bazında kayıt altına alınan köyün toplam nüfusu, kayıtların sonunda “yekûn hane” ve toplam nüfus şeklinde belirtilmiştir. Söz konusu tarihte köyün toplam nüfusu 184'dir. Yekûn hane sayısı ise 76 olarak belirtilmiştir.

**Tablo 8.** Akcaalan Köyü'nün 1840'ta Gerçek Nüfusu, Hane Sayısı ve Tahmini Nüfusu

<b>Gerçek Nüfus</b>	184		
<b>Hane Sayısı</b>	76		
<b>Tahmini Nüfus</b>	<b>X2</b>	<b>X4,17</b>	<b>X5</b>
	368	316	380

Tahmini nüfus hesaplama yöntemlerinden x2 metodu ile bir yerde bulunan erkek nüfusu kadar kadın nüfusunun da bulunduğu varsayımından hareket edilmektedir. 1840 tarihli Akcaalan köyünde tespit edilen gerçek nüfus 184'tür. Tahmini nüfus ise;  $184 \times 2 = 368$ 'kişidir. Hane bazında yapılan tahmini nüfus hesaplamaları;  $4,17 \times 76 = 316$  ve  $5 \times 76 = 380$  olarak çıkması, özellikle x2 ile x5 yönteminde birbirine daha yakın sonuçların elde edilmesi, bu iki yöntemin daha güvenilir olma olasılığını artırmaktadır. Dolayısıyla bu durum 1840 nüfus sayımında köyün yaklaşık nüfusunun 370 civarında olduğu anlaşılmaktadır.

Her üç nüfus defterindeki veriler kıyaslandığında yaklaşık on yıllık süre içerisinde Akcaalan köyü nüfusunda önemli bir değişikliğinin olmadığı anlaşılmaktadır.

**Tablo 9.** 1840'ta Akcaalan'da Askerlik Çağına Uygun Olan Kişilerin Listesi

S.n.	Hane Nu	Adı	Baba Adı	Hane Reisine Yakınlığı	Eşkâli	Mesleği	Yaşı
1	6	Mehmet	Ali Kethüda	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı		30
2		Hüseyin		Diğeri	Ter Bıyıklı		27
3		Molla Durmuş		Yeğeni	Orta Boylu Kara Sakallı		30
4	8	Abdülkerim	Kerim	Reis	Orta Boylu Kumral Sakallı		35
5		Hasan		Karındaşı	Kumral Sakallı	Mecnun	29
6		İbrahim		Karındaşı	Orta Boylu Kır Sakallı		35
7		Ali	Mehmet	Oğlu			32
8		Osman		Diğeri	Orta Boylu Kara Bıyıklı		23
9	13	Hüseyin	Hacı Mehmed	Oğlu	Ter Bıyıklı		23
10		Hüseyin	Hacı Mehmed	Oğlu			23
11		Ali		Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı		31
12	16	Deli İsmail	Nasuh	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı		22
13	18	Hacı Oğlu	Hasan	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mecnün	20
14	19	Çanak Mehmet Oğlu Ali	Mehmed	Reis	Kumral Sakallı		37
15		Çaka Oğlu	Yusuf	Oğlu	Orta Boylu Kara Bıyıklı		40
16		Mehmed		Karındaşı	Kara Bıyıklı		31
17		Ali		Karındaşı	Kara Bıyıklı		26
18	21	Ömer Mehmed	Ömer	Reis	Ter Bıyıklı		20
19		Abdullah	Durmuş	Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı		22
20	23	Civelek Ali	Mehmed	Reis	Orta Boylu Kara Sakallı Bıyıklı		33
21		Hasan	Mehmed	Oğlu			22
22		Musa	İsmail	Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı		20
23		Ükayir	Hüseyin	Oğlu			23



24		Mehmet	Ali	Oğlu		25
25		Abdurrahman		Oğlu		27
26		Mustafa		Diğeri	Ter Bıyıklı	21
27	41	Mustafa	Ali	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	20
28		Nebi		Oğlu	Orta Boylu Kara Sakallı	35
29		İbrahim	Hasan	Oğlu	Orta Boylu	25
30	45	Hüseyin	Mustafa	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	30
31		Hüseyin		Oğlu	Orta Boylu Kara Bıyıklı	25
32		Ali		Diğeri	Ter Bıyıklı	21
33	47	Selam Hasan	Mehmet	Reis	Orta Boylu	28
34	50	Leblebici Mehmed	Mehmed	Reis	Orta Boylu Kumral Sakallı	37
35		Hasan	Mehmed	Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	31
36		Mehmed	Mehmed	Karındaşı	Ter Bıyık	20
37	51	Nebi	Beşir	Reis	Orta Boylu Kumral Sakallı	40
38		Mahmud		Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	22
39		Mehmed	Mustafa	Reis	Orta Boylu Ter Bıyıklı	22
40		Mehmed		Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	33
41		Ali	İbrahim	Reis		33
42		Hasan			Orta Boylu Ter Bıyıklı	25
43		Mehmed	Memiş	Oğlu	Orta Boylu Ter Bıyıklı	20
44		Azim	Mehmed		Orta Boylu Ter Bıyıklı	25
45	61	Durmuş Mustafa	Mehmet	Reis	Orta Boylu Kara Sakallı	35
46		Çoban Osman	Mehmet		Ter Bıyıklı	30
47	66	Mehmet		Karındaşı	Orta Boylu	35
48	67	Tatar Oğlu Durmuş				20
49	70	Göçerlü İsmail	Mehmed		Ter Bıyıklı	22

Yukarıdaki sayımlarda olduğu gibi 1840 sayımında da erkek nüfusun tespiti amaçlanmıştır. Söz konusu tarihte askerlik çağında olduğu tespit edilen kişi sayısı 49'dur. 2 kişi mecnun olduğundan 47 kişinin askerliğe elverişli olduğu anlaşılmaktadır. Kişiler genellikle fiziksel özellikleri ile tanıtılmıştır. 1838 sayımında 12 kişinin askeriyenin bazı birimlerinde vazifeli oldukları belirtilirken bu sayımda askeriyede vazifeli tek kişi belirtilmediği gibi meslekleri de belirtilmemiştir. Askerlik çağına elverişli kişi sayısı 1833'te 26, 1838'de 42 iken 1840'ta 47 kişiye yükselmiştir. Bu sürekli artışın dışardan bir göçten ziyade askerlik çağına gelen genç nüfusla alakalı olduğu düşünülmektedir. Defterin 39. sıra numarasındaki Mehmet ile 41. sıra numarasındaki Ali'nin hane reisi olarak belirtilmelerine rağmen hane numaraları belirtilmemiştir.

**Tablo 10.** 1840 Sayımında Hane Bazında Kaydedilen Akcaalan Nüfusu ve Yaş Ortalamaları

	1 Kişilik Hane	2 Kişilik Hane	3 Kişilik Hane	4 Kişilik Hane	5 Kişilik Hane	6 Kişilik Hane	7 Kişilik Hane	Toplam Hane Sayısı
	25	21	14	11	3	1	1	76
<b>Hane Yaş Ortalaması</b>	40,1	30,8	27,1	21,7	20,1	16,8	24	-
<b>Köy Nüfusunun Ortalama Yaşı</b>								25,8

Tablo incelendiğinde, söz konusu tarihlerde 1, 2, 3 ve 4 kişilik hane sayıları en kalabalık gurubu oluşturmaktadır. 2, 3 ve 4 kişilik hane sayısının çok olması anlamlı gözükürken, tek kişilik hane sayısının en yüksek grubu oluşturması pek anlamlı gözükmemektedir. Ancak söz konusu sayımlarda kadın nüfusunun dikkate alınmadığı

düşünüldüğünde mesele daha anlaşılır olmaktadır. Nitekim 2, 3 ve 4 kişilik hanelerde muhtemelen çocuklar bulunmaktaydı. Ancak tek kişilik hanelerde çocuk olmadığından ve evin reisi olarak sadece erkek sayıldığından kadın hesaba katılmamıştır. Bundan dolayı sadece erkek ve kadının(karı-koca) bulunduğu haneler tek kişilik olarak kaydedilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasının nedeni, XIX. Yüzyılın ilk yarısında yapılan nüfus sayımlarının askeri amaçlı olması ve sadece erkek nüfusunun sayılmasıdır.

## Sonuç

Karaman'ın merkez köylerinden olan Akcaalan'ın tam olarak ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Ancak eldeki kaynaklardan köyün bulunduğu bölgenin antik dönemlerden günümüze kadar yerleşim yeri olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim köyün yakınında bulunan antik kalıntılar ve yerel halk dilinde halen kullanılan bazı kelimeler bunu teyit etmektedir. Günümüzde Akcaalan köyünün yakınında bulunan ve “Bağdat Kırı” olarak adlandırılan ormanlık bölge, eski Akcaalanlılar tarafından “Kandevir” olarak adlandırılmaktadır. Rum Kayserlerinden Herkül ile Acem kumandanlarından Şehrizar'ın bölgede uzun süre devam eden savaşları sonucunda insan kanının sel gibi devire devire akmasından dolayı bölge bu isimle anıldığı bilinmektedir. Ayrıca Akcaalan yakınında bulunan Dülgerler köyünün Antik isminin Atina olduğu ve zamanla ‘Artana’ olarak telaffuz edilmeye başlandığı Ramsey tarafından tespit edilmiştir.

Selçuklular döneminde I. Alaeddin Keykubat (1220 - 1237) ‘Isauria bölgesi’ olarak bilinen Karaman, Ermenek, Mut, Taşkent civarını alarak Selçuklu ülkesine dâhil edene kadar, bölge Selçuklular ile Rupenyenler arasında mücadele alanı olmuştur. Ancak I. Alaeddin Keykubat dönemi ile birlikte Akcaalan köyünde Selçuklu Türk hâkimiyeti başlamıştır. Selçuklulardan sonra bölgeye Karamanoğulları hakim olmuştur. Osmanlıların bölgedeki kesin hâkimiyeti ise ancak Fatih Sultan Mehmet zamanında Karaman'ın alınması ile sağlanmıştır.

Osmanlı devletinin XIX. yüzyılın ilk yarısında Karaman'da yaptığı nüfus tahrirleri, şehrin sosyo-ekonomik yapısının ortaya konulmasında büyük önem taşımaktadır. Nitekim bu çalışmada kullanılan ve Başbakanlık Osmanlı Arşivinden temin edilen Hicri 1249- Miladi 1833 /Hicri 1254 - Miladi 1838 /Hicri 1256 - Miladi 1840 tarihli olup, Akcaalan köyünün nüfus yapısı hakkında önemli veriler sunmaktadır. Hicri 1249/Miladi 1833 tarihli defter 95-97, Hicri 1254/Miladi 1838 tarihli defter 89-93, Hicri 1256/Miladi 1840 tarihli defter 58-68. sayfaları Akcaalan köyü hakkındadır. Köy nüfusunun kaydedildiği ilk sayfada köyün adı, nüfus sayımının yapıldığı yıl ve kaç haneden oluştuğu belirtilmiştir. Hane numarasına göre tutulan kayıtlarda, ilk hane bir numaradan başlayarak son hanenin kaydedildiği numaraya kadar devam etmektedir.

Söz konusu defterlerde Akcaalan köyünün askerliğe elverişli olan erkek nüfusu tespit edilerek defterlere kaydedilmiştir. Dolayısıyla kadın nüfus bu sayımlara dâhil edilmemiştir. Hane bazında yapılan bu tahrirlerde hane reisi ve erkek çocuklar sayılmıştır. Bunun temel nedeni askerliğe elverişli olan erkek nüfusunun tespit edilmesidir. Söz konusu tarihlerde Akcaalan köyünün toplam erkek nüfusu 190 kişi civarındadır. Ancak hane başına yapılan hesaplamada köyün tahmini nüfusunun 400 kişi civarında olduğu anlaşılmaktadır. Hane reisi olarak genellikle orta ve yaşlı erkekler gösterilmiştir. Ancak babanın askerlik ya da ticari nedenlerle köy dışında olması durumunda, babanın küçük erkek çocukları aile reisi olarak gösterilmiştir. Kişi kayıtları oluşturulurken genellikle fiziksel özellikleri (Ter bıyıklı, uzun ya da orta boylu, kara sakallı vb.), meslekleri (Leblebici, çakıcı, çoban, molla vb.) soyları (Tatar) yada geldikleri yer ismiyle (göçerli) gibi adlarla kaydedilmişlerdir. Hane başına kalabalık bir nüfusa sahip olamayan köyün ortalama bir nüfus yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

## Kaynakça

### A. Arşiv Kaynakları

BAO, NFS.d.,3369.

BAO, NFS.d.,3370.

BAO, NFS.d.,3371.

VGMA, 2180/131-290.

BAO, İE. ŞKRT.00006.00572.001.001.

KŞS, 9/159-1

TK. KKA. Evkâf Defteri, nr. 576/11.

### B. Kitap ve Makaleler

Aköz, Alaaddin(1995) “XVI. Asrın İlk Yarısında Aladağ Kazası (1501-1540)”, Osmanlı Araştırmaları, İstanbul,

Sayı: XVI, s.69.

- Ali Gülcan, Durmuş (1989). Karaman Mahalle, Kasaba ve Köyleri Tarihçesi, Karaman.
- Anzerlioğlu, Yonca (2009). Karamanlı Ortodoks Türkler, Phoenix Yayınları, Ankara.
- Aşkın, Ercan vd.(2016). “Philadelphia (Ermenek/Gökçeseki) Kazısı 2015”, Anadolu Akdeniz Arkeoloji Haberleri, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Dergisi, Sayı: 4, s.357-361.
- Barkan, Ömer Lütfi(1953). “Tarihi Demografi' Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası, X, s.21.
- Boyacıoğlu, Ramazan(1999). “Karamanoğullarının Kökenleri”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, Sivas, s.151-156.
- Coşkun, Fahri (1996). 888 / 1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çadircı, Musa (1987). “Tanzimat'ın İlanı Sırasında Türkiye'de Yönetim(1826-1839)”, Belleten, Cilt LI, Sayı: 201, Aralık, s.1238.
- Çelik, Şenol (1994). Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı(1500-1584), Marmara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Çiftçi, Cefer (2011). “Osmanlı Taşrasında Yeniçerilerin Varlığı ve Askerlik Dışı Faaliyetler”, OTAM, Sayı: 27, Bahar, s.27-57.
- Devellioğlu, Ferit (2003). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara.
- Doğan, Aylın (2012). 19. Yüzyılda Tekke Sancağı Antalya Merkez Kazası'nın Sosya-Ekonomik Yapısı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Ertürk, Volkan (2007). XVI. Yüzyılda Akşehir Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniv. Sos. Bilm. Enst. Ankara
- Ekan, Uğur (2018). <http://ugur-erkan.com/karamanansiklopedisi/akcaalan-agcealan/>(Erişim Tarihi:17.04.2018).
- Erdoğan, Mehmed Akif(1992). “Karaman Vilayetinin İdari Taksimatı”, The Journal Of Ottoman Studies, XII, İstanbul, s.425-430.
- Geçer, Ahmet (2001). Konya Vilayeti İçel Sancağı Mut Kazası-Karyeleri Temettuat Defterleri, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksel Lisans Tezi, Niğde
- Gez Dünyayı Gör Konya'yı, Hazırlayan: Ahsen Erdoğan(2011), YKY., İstanbul.
- Göyünç, Nejat (1979). "Hâne Deyimi Hakkında", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Sayı: 32, s.331.
- Gül, Abdulkadir (2009). “XIX. yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskân Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)”, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 11, s.165.
- Sapancalı H. Hüseyin(1993). Karaman Ahval-i İctimaiyye Coğrafiyye ve Tarihiyyesi (1338-1341), Yayınlayan: İbrahim Güler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İnalçık, Halil(2003). Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600), Çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, Atıf(1999). “Osmanlı Devletinde Spor”, Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 5, s.648.
- Kahraman, Seyit Ali(2009) Karaman Vilayeti Vakıfları, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Karal, Enver Ziya (1995). Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara.
- Karpat, Kemal H.(2010). Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Köse, Ensar(2013). Ayanlar Çağında İçel Sancağında Sosyal Hareketlilik, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Küçükdağ, Yusuf(1989). Lale Devri'nde Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Metiner, Mustafa(2015). 1846 yılı Nüfus Sayımlarına Göre Bor Kazası, Selçuk Üniversitesi, SOSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Tekindağ, Şehabeddin(1963). “Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar”, Tarih Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 17, s.60-68
- Oğur, Özcan(2018). Karaman Eyaleti Konya Merkez Kazası Hurufat Defterlerine Göre Konya ve Civarının İdari ve Sosyal Durumu (1690-1839), SÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927(1996). Haz. Cem Behar, Cilt: II, Tarih İstatistikler Dizisi, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Öden, Zerrin Günal “Karamanoğulları Beyliği”, Türkler, Cilt: 6, s.1320.
- Öz, Mehmet(1991). “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, VD, XXII, Ankara: 429-438.
- Özcan, Abdülkadir(1991). “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye”, DİA, III, İstanbul: 457-458.

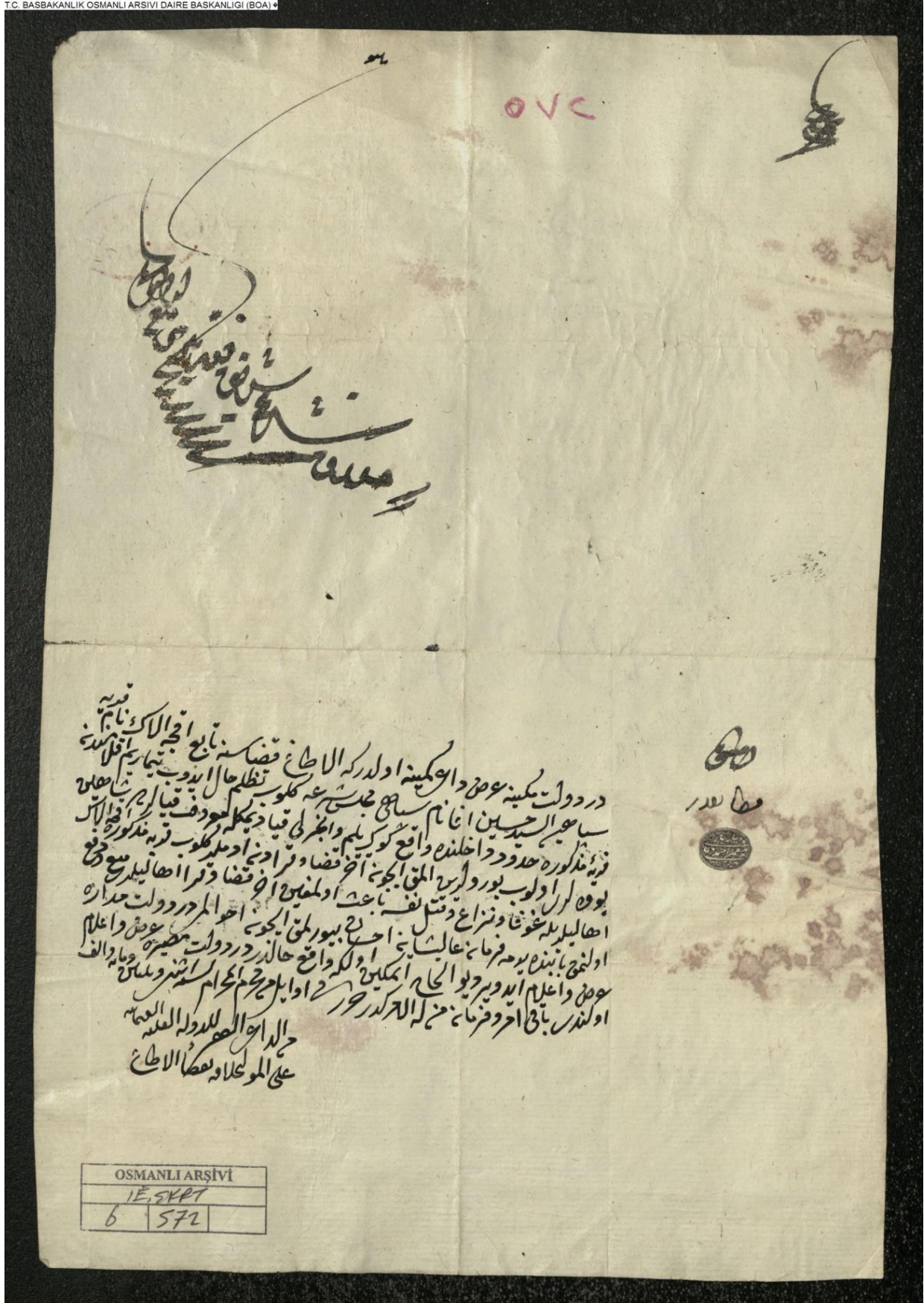
- Özön, Mustafa Niha.(1988). Küçük Osmanlıca-Türkçe Sözlük, İnkılap Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul.
- Ramsey, W. M. (1960). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Çev. Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Sevim, Ali (1983). Genel Çizgileriyle Selçuklu Ermeni İlişkileri, TTK. Yayınları, Ankara.
- Tekindağ, Şehabettin(1963) “Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar”, İ.Ü. Tarih Dergisi, Cilt: 3 Sayı: 17-18: 43.
- Tavernier, Jean Babtiste(1980). Tavernier Seyahatnamesi, Çev. Ertuğrul Gültekin, Tercüman Yayınları, İstanbul.
- Turan, Osman (1969). Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, İkinci Baskı, İstanbul
- Tuş, Muhittin (2000). Sosyal ve Ekonomik Açından Konya (1756-1856), KTO. Yayınları, Konya.
- Umar, Bilge (1993). Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Uzluk,Feridun Nafiz(1958). Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi, Vakıflar Genel MüdürlüğüYayı, Ankara.
- Uysal, Abdullah-Musa Demirci-Necati Alodalı(1992). Dünü, Bugünüyle Karaman Kültür-Tarih-Coğrafya, Konya
- Ünal, Mehmet Ali (1999). “Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı”, Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 6, s.116.
- Ülkümen, Osman (2011). Karaman ve Çevresi Türkmenleri, Karaman.
- Yedi yıldız, Bahaeddin(1993). “Vakıf”, İA, XIII, MEB, İstanbul: 153-172.
- Yıldız, Suat (2010) (H.984). 1576-1577 Tarihli Tımar Ruznamçe Defterine Göre Karaman Eyaleti, SÜSBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Yörük, Doğan (2006). "Karaman Eyaletinde Osmanlı Tımar Düzeninin Tesisi." , AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi, XXV/40, Ankara: 177-202.
- Zoroğlu, Levent (1984). “Konya Adının Kaynağı Hakkında Dokümanlar”, Konya, Der. Feyzi Halıcı, Ankara.
- <https://www.u-s-history.com/pages/h2111.html> (Erişim Tarihi 15.02.2019)



EKLER

Ek 1

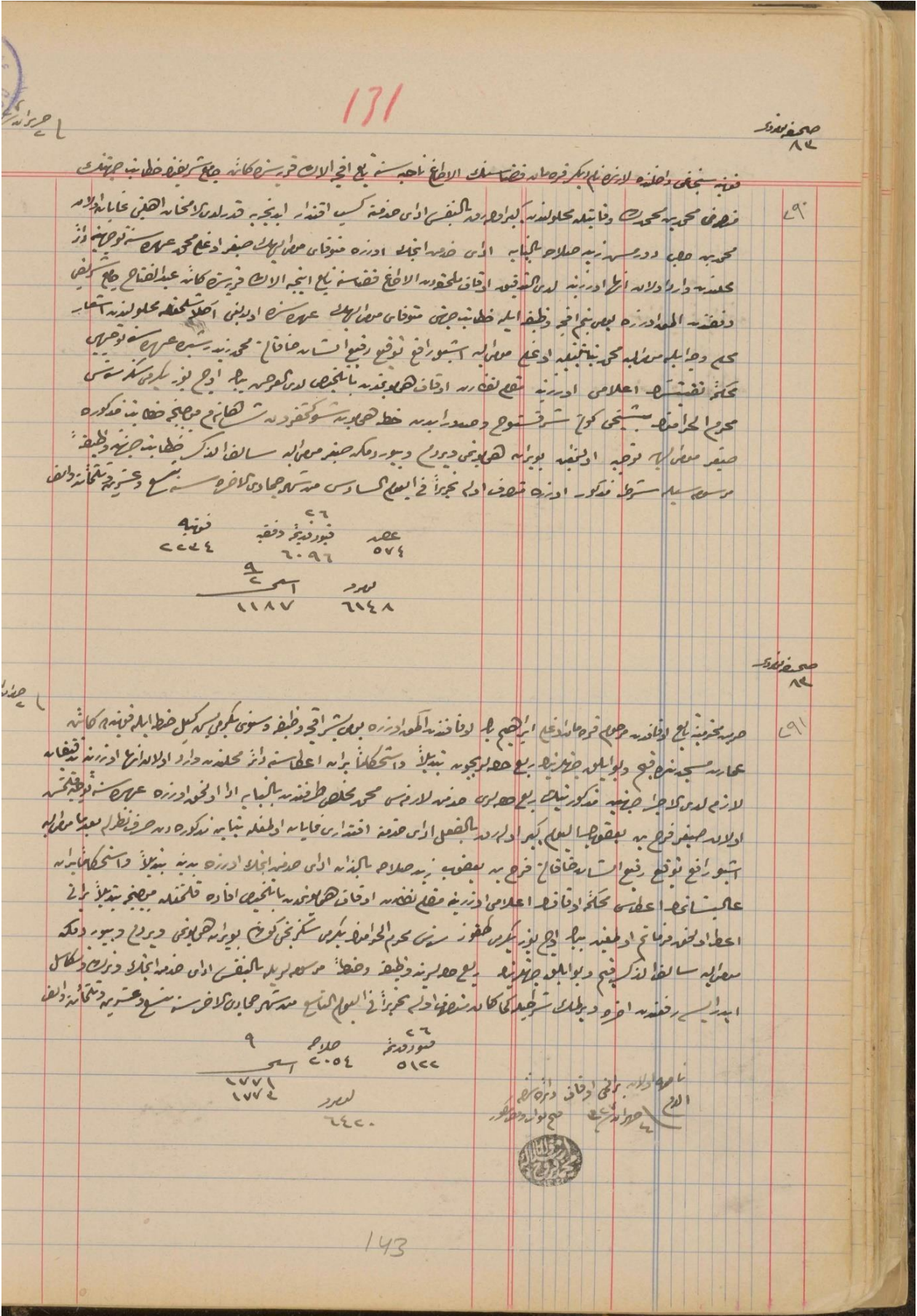
T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)



OSMANLI ARŞIVI	
1E.ŞKRT	
6	572

İE.ŞKRT.00006.00572.001







52

مصالح حرم زمان یک و محمد یک بن زمان یک احواد اولاد زمان  
 مذکور در حدیث قضاء ارشاد که تا به زمانه سابقین از جمله اولاد آن ائمه علیهم السلام در آن زمانه حضور یافته اند و اینک از آن بزرگواران که در آن زمانه حضور یافته اند و اینک از آن بزرگواران که در آن زمانه حضور یافته اند

المخصصات  
 در رسم مقام و در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی  
 ۱۲ ۶ ۴  
 طه و عطر و کفش  
 ۱۱ ۶ ۷  
 ۲۹۶  
 و این را از آن بزرگواران که در آن زمانه حضور یافته اند

المخصصات  
 در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی و در رسم مقام و در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی  
 ۱ ۷۹ ۲  
 در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی  
 ۱۲۰  
 المخصصات عرقات

المصدر  
 همه بولس  
 نصف شهر زلف ز اور زین شهر  
 یوسف شهر سربط  
 او شهر  
 همه ایام  
 بعد میل  
 ۱۰  
 همه ایام  
 بعد میل  
 ۱۰  
 همه ایام  
 بعد میل  
 ۱۰  
 همه ایام  
 بعد میل  
 ۱۰

و در رسم  
 در این رسم حلل سر سجده  
 در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی  
 در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی  
 در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی

در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی  
 در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی  
 در رسم حجاب و در رسم طه و در رسم سالی